

רופאים ונחשים: איך הפך הנחש לתקוותם של החולים? מבוסס על ליקוטי תורה במדבר סא, ד

רופא ועורך דין בכירים יושבים יחד בחתונה. העורך דין נהנה מכל רגע ואילו הרופא לא מפסיק לקבל שאלות מאנשים שניגשים אליו: "יש לך קשר עם מנהל בית הרפואה כדי לזרז תור לבדיקת MRI?", "עם מי כדאי להתייעץ בקשר לבעיות גב?", "ומתי יש לך תור פנוי לקבל אותי?".

הרופא התעייף ואומר לעורך דין: "איך אתה נהנה? למה אף אחד לא מציק לך?".

"גם לי היו מציקים פעם", ענה העורך דין, "אבל הייתי שולח חשבונית על \$200 עבור כל עצה שנתתי וככה הניחו לי". הרופא אומר תודה על העצה ונרגע. למחרת נוחתת בתובת הדואר שלו חשבונית מהעורך דין בסך \$200 עבור מתן ייעוץ..

סדר היום העולמי מתחיל ומסתיים עם עדכוני מומחי הבריאות בישראל ובעולם. קבוצת אנשי מקצוע אלמוניים שעד לפני כמה חודשים לא הייתה מוכרת לאיש, הפכו להיות נביאי התקווה או הזעם ששולטים במצב הרוח שלנו כמו צופה שמחזיק שלט מולטימדיה או מזגן.

רוב אנשי המקצוע בתחום הבריאות משווקים את עצמם באמצעות לוגו: נחש כרוך על מוט. זה הסמל של ארגון הבריאות העולמי, הסתדרות הרופאים בישראל, הסתדרות הרוקחים, חיל הרפואה הישראלי, יד שרה ועוד. הנחש כסמל הריפוי הוא עתיק: כבר היוונים אימצו אותו לאליל הרפואה שלהם, אבל להבדיל אלפי הבדלות, המקור הראשוני לכך הוא פרשת השבוע שמספרת על בני ישראל שהוכשו בנחשים ומשה רבנו הכין נחש נחושת ותלה אותו גבוה על מוט. "והיה כל הנשך וראה אותו וחי". מאז מנסה כל רופא להיות כמו אותו נחש שחולל נס והביא מזור ותקווה לחולים.

וכאן עולה תמיהה שמטרידה את המפרשים אלפי שנים: איך נחש מרפא? כיצד הבטה בנחש מביאה מזור ותקווה? הרי הנחש היה זה שהביא לעולם את המוות ולא את הרפואה? ה"נחש הקדמוני" לא בחל בשום אמצעי כדי להשיג את חווה ובדרך פיתה והקסים אותה בדברי חנופה וחלקלקות ובסופו של דבר הוביל אותה ואת אדם אל קללת המוות? חז"ל אמרו: "טוב שבנחשים – רצוץ את מוחו", ובספרי הקבלה, הנחש הוא סמל לשטן וליצר הרע. אויב ששום דבר טוב לא יכול לצאת ממנו. כיצד, אם כן, ציווה הקב"ה להגביה את הנחש מול העיניים, להביט בו ולהתרפא?

בימי קורונה, שכל אחד מחפש חיזוק כנגד היצור המדאיג שמשבש את החיים, השיעור שלפנינו הוא כמו נוגדן שמזרק לתוך הגוף ודוחה את הדאגה. להבדיל, בשבוע בו מציינים את היום הקדוש, ג' בתמוז, וימים ספורים לפני ימי הגאולה החבדי"ם, יב-יג תמוז, אין מתאים יותר מלבחון את הגישה החסידית האופטימית ומלאת החיוניות על אתגרי החיים.

ב. פרשת חוקת היא אחת הפרשיות החשובות בתיאור החיים במדבר. הפרשה מדלגת 38 שנים וקופצת מההתחלה אל הסוף: מימי האור שלפני חטא המרגלים וקרח, עד השנה האחרונה במדבר, לאחר שחלפו 38 שנים וכל הדור ההוא מת, ונולד הדור החדש מוכן לכניסה לארץ.

הפרשה מתחילה עם הלכות פרה אדומה שאותה עשה משה בחודש ניסן הראשון במדבר, שנה אחרי יציאת מצרים, אחר כך מדלגת הפרשה את כל 38 שנות המסעות במדבר ועוברת לדבר על פטירת מרים הנביאה, שהייתה בדיוק בחודש ניסן בשנה האחרונה לפני הכניסה לארץ. השלב הבא אחרי פטירת מרים ומעשה "מי מריבה" הוא פטירת אהרן ומלחמת עמלק, אחר כך באה פרשת הנחשים, ומכאן ועד סוף התורה בעוד חומש חצי, נעסוק בהכנות ובמלחמות האחרונות לכניסה לארץ.

הנושא שלנו היום הוא הנחשים. הסיפור היה כזה: אחרי פטירת אהרן, הסתלקו ענני הכבוד שהגנו על ישראל. עמלק שמע שעם ישראל איבד את ההגנה המופלאה וקיבל חשק להכות שוב. עמלק נכשל

ונוצח. אבל העם נבהל מהאתגרים שמצפים לו והחליט לסגת בחזרה לכיוון מצרים. הם ברחו אחורה שבע מסעות וחזרו ל"דרך ים סוף".

מצרה לצרה הם שוב חוזרים להתלונן ולקטר, והפעם הם יוצאים נגד הלחם שיורד מהשמים:

1. במדבר כא: ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לִסְבָּב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך: וידבר העם באלוקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל – רש"י: לפי שהמן נבלע באיברים [ואינו יוצא כפסולת] קראוהו 'קלוקל', אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא?!

הם מתלוננים על לחם הנס שאינו יוצא כפסולת. הם חוששים איזה צרות יסבלו בעתיד מכך שהלחם תופח להם בתוך המעיים? חשקה נפשם בלחם טבעי ומוכר שיודעים כיצד הוא נכנס ויוצא.

כמובן, כל אחד תמה מהם נזכרים להתלונן על המן? הרי אוכלים אותו 39 שנים? האור החיים עונה שזה קרה מעייפות הדרך והחולשה בעקבותיה. הם חזרו בבהלה 7 תחנות ברצף והרגישו חולשה ולכן האשימו את המן שהוא קל ומתעכל מהר ולא מספק אנרגיה כמו לחם מוצק שמתעכל לאט.

אור החיים: 'ונפשנו קצה' – לצד הסיבוב של ארץ אדום וקצרה נפשם בדרך, חשבו כי זה נסבב לצד היות מזונם מהמן, כי מטבע הולכי דרכים לאכול דבר שהוא קשה להתעכל, כי באמצעות ההליכה ממחר להתעכל וצריכין למזון פעם אחרת ולזה אוכלים לחם [קשה] ומתחזקים והולכים, מה שאין כן באכילת המן שהוא דבר רוחני ותכף מתעכל וזה יסובב שיהיה להם טורח הדרך כי הבטן ריקה.

הקב"ה מגיב לתלונות במלוא החומרה ושולח עונש מבהיל שלא הכרנו ללמדם לקח:

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל ... ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אתו על נס [על מוט כמו 'נס' שמונף בגובה הספינה] והיה כל הנשור וראה אתו וחי: ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.

ה' שולח נחשים כדי ללמדם איך נראים חיים בלי נסים. אתם התלוננתם נגד הלחם הניסי וביקשתם לחם של טבע, כמו כולם, משהו מוכר, אמר הקב"ה: "בבקשה, תחיו בדרך הטבע, הנה המדבר מלא נחשים ורק הענן הגן עליכם מפניהם עד היום" (בהערה¹ הובא חידוד נאה).

העם צועק מכאב הארס ומתוודה "חטאנו כי דברנו בה' ובך", ואז ה' נותן למשה עצה מדהימה שעוד לא הייתה כדוגמתה: קח את מחולל ההרס והפוך אותו לרפואה. תכין לך שרף ושים אותו על נס – על מוט גבוה וכל הרואה אותו יחיה. זה אם כן ה'נסיוב' הראשון, הנוגדן הראשוני כנגד הכשת נחש.

[לפני שנכנסים לקושיות על טיב הרפואה הזו, נאיר הארה נאה על השתלשלות הדברים: התורה מגדירה את המכה בתור "הנחשים השרפים". אחר כך מצווה הקב"ה את משה לעשות "שרף", ואילו משה עושה "נחש נחשת". וכאן עולות כמה שאלות: א. מהם "הנחשים השרפים"? ב. למה ה' אמר לעשות "שרף" ואילו משה הכין דווקא "נחש"?

רש"י אומר ש"נחש ושרף" הם היינו הך, משום שהכשת הנחש היא שורפת וצורבת את הגוף ולכן אין תמיהה בכך שה' אמר "שרף" ומשה עשה "נחש". אולם רבי עובדיה מברטנורא כותב רעיון יפה:

"נחש" ו"שרף" אלו שני סוגי נחשים שונים. [אולי הכוונה לכך שרוב הנחשים מכישים באמצעות נשיכה והזרקת הארס מבלוטות הרוק לגוף הקורבן. אולם ישנם נחשים מסוכנים (חפשו ברשת על "קוברת יורקת"), שיורקים את הארס מרחוק בלי לנעוץ שיניים ואם הארס פוגע בעיניים גורם לעיוורון ח"ו].

שני סוגי הנחשים באו כשני עונשים שונים על הדיבור בה' ובמשה, ככתוב כאן (מובאה 1): "וידבר העם באלוקים ובמשה". הנחש הגיע כעונש על הדיבור בה', ואילו השרף היה עונש על הדיבור

¹ המילה 'וישלח ה' בעם את הנחשים', מנוקדת בפתח ולא כמו בדרך כלל שמנוקדת בשווא: "וישלח", כמו "וישלח יעקב מלאכים". שכן "וישלח" פירושו פעולה אקטיבית של שילוח, אבל ה' לא שילח בהם את הנחשים, אלא להיפך: הסיר את המגן ששמר עליהם והנחשים שממלאים את המדבר החם באו מעצמם. ואכן המילה "וישלח" מסמלת שחרור והסרת המונע, כמו "שלח את עמי" ו"יהי בשלח את העם".

במשה. בין שני אלו, השרף מסוכן וחמור יותר, משום שה' הקפיד על הפגיעה בתלמיד חכם יותר משהקפיד על כבוד עצמו. ולכן ה' אמר למשה: "עשה לך שרף", כלומר, תחנך אותם על הפגיעה בך, כי ה' דאג לכבוד משה יותר מאשר דאג לכבוד עצמו. ואולם משה חרד יותר לכבודו של הקב"ה ולכן שינה את ההוראה והכין "נחש נחשת" כחינוך לחומרת הפגיעה ברבש"ע.

רבי עובדיה ברטנורא: קשה שלא מצינו שאמר לו הקב"ה אלא 'עשה לך שרף' ולא הזכיר 'נחש' כלל? וי"ל לפי שישראל חטאו להקב"ה ולמשה ... לפיכך שלח שני פורעניות: נחשים ושרפים. הנחשים בעבור עון הקב"ה והשרפים בעבור עון משה ואמר הקב"ה למשה: 'עשה לך שרף' – בשבילך, כי שלי מחול ... ומשה תבע כבוד הקב"ה ולא תבע כבודו והלך ועשה נחש לכפר מה שחטאו כלפי המקום

בהמשך לזה נאמרה הברקה נאה בשם האדמו"ר רבי צבי אלימלך מדינוב: הציווי הראשון שמשם קיבל מהקב"ה היה: "של נעליך מעל רגליך". למה להשיל את הנעליים? שכן נאמר בפרקי אבות אודות קפידת תלמיד חכם: "והוי זהיר בגחלתן שלא תכוח, שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף". שלוש הסכנות הללו רמזות במילה "נעל": ראשי תיבות "נשיכתן שועל, עקיצתן עקרב ולחישתן שרף". לכן הציווי הראשון שמשם קיבל הוא: "של נעליך", תסיר את הקפידה והרוגז ותנהיג את ישראל בחסד וברחמים].

ואחרי כל זה עולה התמיהה העצומה: מה הולך פה? איך הפך הנחש למלאך רפאל? הרי הנחש הביא לעולם את המוות והזמניות? בתפיסה היהודית הנחש הוא היצור הנאלח ביותר, זה שמתביית על מטרה ופועל בעורמה ובנוכלות כדי לממש אותה. כמו נחש הקדמוני שראה את אדם וחווה עסוקים בתשמיש והתאוה לחווה, ובדרך לא בחל בשום אמצעי כדי להשיג אותה, כולל להתחפש לידיד שלה, להציג את הפרי האסור כמשהו שיעשה לה ולאדם טוב ובסופו של דבר גזר עליהם את המוות. בספרי קבלה, אין צמד מילים חמור יותר מאשר "נחש הקדמוני", "משכא דחויא", עור הנחש, שמסמל את השטן והסטרא אחרא, ואיך יכול לבוא ריפוי מההבטה ביצור הזה?

2. בראשית ג: ויאמר ה' אלוקים אל הנחש כי עשית זאת, ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

עדות לחטאו הכבד של הנחש, אפשר למצוא בהספדו של האר"י הקדוש על רבו, הרמ"ק, רבי משה קורדובירו. בסוף חודש תמוז קיצי בצפת ליוו רבים למנוחות את ראש עדת המקובלים והאר"י הקדוש נפרד ממנו במילים הבאות: "וכי ימצא באיש חטא משפט מות ותלית אותו על עץ". אם תראה באדם "חטא משפט מות" ולא תימצא שום סיבה שהצדיקה זאת (המילה "חטא" היא מלשון חסרון, כמו החטיא את המטרה, וכך תהיה חסרה הסיבה למוות), אזי "ותלית אותו על עץ", זה רק הנחש של עץ הדעת שגזר את הזמניות.

חיד"א דברים אחדים דרוש כ: הספד האר"י הקדוש על רבו, הרמ"ק: 'וכי יהיה באיש חטא משפט מוות', פירוש שיחסר [חטא מלשון חסרון, כמו החטיא את המטרה] טעם משפט מוות, כי לא פעל רע ולמה ימות? ותלית אותו על עץ, כלומר בעטיו של נחש ועץ הדעת שגזר מיתה ובשביל זה מת.

כיצד, אם כן, היצור שהביא את הכיליון, הפך פתאום למלאך הבריאות שמעניק חיים?

אנו מתפרצים לדלת פתוחה וחז"ל כבר הקשו לפני אלפי שנים:

משנה ראש השנה ג, ח: וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהן שבשמים, היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים.

הנחש התלוי על מוט בגובה הרקיע היה רק אמצעי לגרום להם להרים את העיניים לשמים ולשאת תפילה לרפואתם. כך הסיפור הידוע על רבי חנינא בן דוסא ש"לא הערוד ממית אלא החטא ממית".

הרמב"ן מוסיף הסבר ותבלין: ישנה שיטה רפואית הגורסת כי אסור להראות או להזכיר נחש לפני אדם שהוכש מנחש. שכן הזכרת היצור הפוגע מעוררת נזק אצל השומע. דומה לפתגם העממי (ראו בבא מציעא נט, ב) ש'אין מזכירים את החבל בבית התלוי', כלומר, אין מזכירים ענין מכאיב בפני מי שסבל ממנו). ולכן העמדת הנחש למעלה הייתה צעד אירוני, לגלגני, בפני מי שחושב שהרפואה היא טבעית, אלא היה ברור שבאה רק מהשמים.

עד כאן ההסבר של חז"ל, אבל הדברים קשים מאוד להבנה: בשביל מה בכלל שמו נחש? שיצוו להביט ישירות לשמים? או לכל היותר לקבוע בראש המוט קלף מזוזה, ספר תהלים או תמונה של משה רבנו וכך יהיה ברור שהרפואה נסית?

גור אריה פרשתנו: ואם תאמר, אם כן למה לי נחש? ולמה לי לשום אותו על הנס מאחר שהיה תולה בזמן שהיו מכוונים לבם לשמים?

חמור מכך: הרי יש מי שלא יבין את הבדיחה ויבוא לחשוב שהנחש עצמו הוא המרפא? בדיוק כמו שהבינו היוונים שהנחש הוא עצמו 'אל הרפואה', שהוא נושא כוחות מאגיים כלשהם שבכוחם להביא מזרז? בדיוק כמו שיש חושבים היום שהרופא הוא המרפא?

והבעיה הגדולה היא שזה בדיוק מה שקרה בפועל ולא רק אצל היוונים, אלא הרבה קודם, אצלנו: **מלכים ב יח, ד: הוא הסיר את הבמות ושבר את המצבות וכתר את האשרה, וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן – רש"י: 'נחושתן' לשון בזיון, כלומר מה צורך בו ואינו אלא נחש נחושת.**

זה לא יאומן: נחש הנחושת שעשה משה רבנו השתמר בקרב עם ישראל, אבל במשך הזמן הפך להיות עבודה זרה. אנשים ייחסו לו כוחות מאגיים ושכחו להתפלל. המצב נעשה חמור כל כך, עד שחזקיהו המלך החליט לפורר את מעשה ידיו הקדושות של משה רבנו! הוא אפילו קרא לו בלשון זלזול "נחושתן" – כדברי רש"י: "מה צורך בו ואינו אלא נחש נחושת". והדברים מתמיהים עד השמים.

מה אפוא סיפור הנחש? נתחיל עם רעיון פשוט שכתוב כבר ברש"י, ואחר כך ניציג רעיון מופלא שכתוב ביסודו ברמב"ן והורחב במאמר שלם בספרו הגדול של בעל התניא, "ליקוטי תורה" פרשתנו.

ג. הקב"ה מצווה לשים נחש בגובה העיניים, כדי לגרום להם להבין איפה חטאו. הבעיה הגדולה של העם הייתה שהם לא הבינו מה הקב"ה רוצה מהם? הם באמת לא קלטו למה מגיע עונש נורא כזה שלא היה כדוגמתו? אז הם קיטרו כמה קיטורים והתלוננו כמה תלונות. אז הם העלילו על הקב"ה שהוא לא אוהב אותם ונותן להם מן מוזר שאינו מתעכל. נו אז מה? הרי "הכל דיבורים"! הם בסך הכול ישבו משועממים באוהל וקיטרו, לא עשו "עגל זהב" ולא מרדו כמו המרגלים.

שולח להם הקב"ה את הנחש - שהחריב את העולם עם דיבורים. גם הנחש בסך הכול דיבר. הוא סיפר לחווה קצת לשון הרע על הקב"ה שאסר להם את פרי העץ משום שהוא חושש מתחרות, שמא תהיו כאלוקים יודעי טוב ורע. הנחש היה גם קצת כפוי טובה והעז להמריד נגד ציווי ה', בסך הכול יום אחד אחרי שהוא נברא. ואולם הדיבורים הללו הביאו לעולם את המוות ואת החורבן.

וכמה שהדברים מובנים היום: אנו עומדים בפני הפאניקה הגדולה במאה השנים האחרונות, מתמודדים עם המשבר הכלכלי החמור ביותר בהיסטוריה המודרנית – וכל זה למה? בגלל הפה. בגלל כמה סינים שלא שמו מסכה ולא שמרו על הרוק שיוצא מהפה. כל העולם צריך ללכת עם מסכות, כי כולנו הבנו שהפה הורג! שאם כולנו נמשיך ללכת עם פה חשוף, העולם ייפגע חמורות ח"ו.

וזה היה המסר שה' שלח: צריך לשים מסכה על הפה, מוכרחים להניח מסננת בפני הקיטורים והתלונות והחשדות הקטנים נגד הקב"ה שהוא ח"ו לא דואג לנו מספיק, כי התלונות הורגות. הקוטריות והבכיינות מוציאות את החשק מהחיים ומערערות את עצם האמון שלנו בקב"ה. כך אומר משפט חד: "זה לא האומללות שגורמת לאנשים להתלונן, אלו התלונות שהופכות אנשים לאומללים".

בהערה² הובא חידוד חשוב שלענ"ד ראוי להתבונן בו.

² תובנה חיונית מקופלת כאן: התלונות והקיטורים לא נעלמים בדרך אוטומטית. שום נס שנזכה לו – גדול ככל שיהיה – לא יפטור אותנו מהספקות והאומללות שמעורר היצר. לא היה דור בהיסטוריה שראה את מה שהם ראו ועדיין אחרי 40 שנה במדבר! ואפילו שמדובר בדור החדש שנולד בתוך הנס! עדיין הטילו ספקות.

3. רש"י: 'וינשכו את העם' – יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה ויפרע ממוציאי דיבה, יבוא נחש שכל המינים נטעמים לו בטעם אחד (עפר) ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים.

זה רעיון יפה, אבל כמדומה שאינו מספק. כי סוף-סוף מטרת הצבת הנחש הייתה להזכיר את החטא (במטרה לעוררם לתשובה), אבל פשטות דברי התורה הם שהצבת הנחש הייתה התקווה והרפואה. נעבור אפוא לרעיון חסידי מרומם, מסוג הרעיונות משני החיים שאי אפשר להישאר אדישים אליהם.

ד. נתחיל עם סיפור מושלם: נתן שרנסקי היה פעיל יהודי ברוסיה ואסיר ציון מפורסם. בשנת 1976 הוא הגיש בקשת עלייה לישראל וסורב. אשתו, אביטל, קיבלה אשרה ועלתה לפניו מתוך מחשבה שהוא יצטרף אליה במהירות, אבל זה לא קרה. שרנסקי, איש נחוש ועקשן, הפך להיות הדובר של קבוצת ה"אסירי ציון", הם ארגון הפגנות ומסיבות עיתונאים קולניות שהביכו את הממשל.

בשנת 1976 הוא נעצר ונשפט ל-13 שנים במחנה עבודה מרוחק באשמת "בגידה, ריגול למען ארצות הברית ותעמולה אנטי סובייטית". החוקרים ניסו להתיש אותו. הרעיבו אותו, הוא שהה כשנה וחצי בצינוק ושנים ארוכות בבידוד, במטרה להוציא ממנו הודאה וגילוי הפעולות שהם תכננו.

יום אחד הוא קיבל מברק מאשתו שאבא שלו נפטר, למברק צורף ספר תהלים קטן ושחור והיא כתבה: "עד עכשיו הספר היה איתי, אני מרגישה שעכשיו הוא צריך להיות איתך". האותיות היו קטנות והוא התקשה לקרוא אותן, מה גם שהעברית שלו הייתה דלה, ובוודאי אינה מספיקה כדי להבין את השירה הגבוהה של דוד המלך.

שרנסקי החל לשבת שעות מדי יום ולהעתיק את אותיות התהלים לדפים גדולים. שורה אחרי שורה, פסוק אחרי פסוק. את הרוב הוא לא הבין, אבל אז הגיע לפרק כג ונעצר. המילים הלמו בו כמו פטיש. הוא קרא את המלים "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע, כי אתה עמדי". ופתאום הוא הבין שהוא לא לבד, הוא לא אומלל, הם לא שולטים בו, הוא שליח במלחמה שהיא הרבה יותר גדולה ממנו. יש לו תפקיד: הוא חייל של האלוקים במאבק לבער את הרשע. ומאותו רגע הם לא היו קיימים. חבורת הנחשים נעלמה מהתודעה שלו, כי היה לו שולח שהאמין בו והייתה לו מטרה שהחזיקה אותו.

בואו נתאר את מצב הרוח של העם אחרי הכשת הנחשים: הם עברו אסון המוני. אלפי נחשים הזדחלו אל תוך המיטות וכילו בהם. רבבות מתו בייסורים והשאר נאנקו מכאב ("וימת עם רב מישראל"). ומה מרגישים אנשים שקוברים אלפים? זרוקים, רחוקים ונידחים. מושפלים, מיואשים וחסרי תקווה. זה לא שהם לא ידעו להתפלל, הם חשבו שאין טעם להתפלל, שאף אחד לא שומע אותם.

ואז הקב"ה הופך את המבט: הוא אומר 'תרימו את הנחש' ותביטו עליו כפי שהוא נראה מלמעלה ולא מלמטה. בעוד שכאן הוא נדמה כיצור ארסי ומסוכן, סמל הסטרא אחרא, מלמעלה יודעים שהוא שליח של הקב"ה! הנחש הוא לא פעיל עצמאי, הוא שליח ה' לקרוא לפעולה ולפתוח תקופה חדשה.

הקב"ה ממסגר את הסבל ונותן לו משמעות. הסבל הוא המקום בו עלולים לאבד את האמונה ח"ו. שכן הסבל מתפרש כמו חלל גדול שאין בו אלוקים או שחלילה לקב"ה לא אפכת. דווקא מי שמאמין בטובו של הקב"ה, נחרד מהסבל ומוצא לו רק הסבר אחד: שהקב"ה לא נמצא או שה' נטש אותו. וכאן בא הקב"ה והופך את המבט: תתרוממו מהמבט האוטומטי, הארצי, ותסגלו נקודת מבט גבוהה יותר לפיה אני שלחתי את הנחש, ועד כמה שהסבל הוא נורא, הוא גם הקריאה לפעולה שתיצור תקווה.

האדמו"ר הזקן מביא לכך דוגמה ממאמר חז"ל "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו": במבט חיצוני, השטן ולהבדיל פנינה הם אויבים, הם יצורים שבאו מבחוץ להפריע, ולכן התחושה האוטומטית היא ייאוש וחידלון. ואולם במבט מלמעלה מבינים שהם חלק מהמשחק, הם עצמם מתכוונים לשם שמים ונועדו לעורר את האדם לגבור עליהם. אף שהשטן הוא אויב, בסתר לבו הוא מבקש שלא נקשיב לו.

אלא זו חייבת להיות עבודה פנימית קבועה לראות את הטוב! אדם מוכרח לבחור בכל רגע להתמקד ביפה שבחיו ולהודות לקב"ה. הזכרנו בעבר את דברי הרמב"ם (סוף הלכות לולב): "השמחה... עבודה גדולה היא". החיים השמחים הם תהליך עבודה פנימי שנמשך כל החיים והוא לבחור ולהתמקד בטוב.

ועכשיו נראה דבר נפלא: אם בעבר היה נשמע הרעיון תיאורטי, היום התקפות שלו מוכחת. מהי הדרך המדעית לרפא הכשת נחש? **הנחש עצמו!**. הארס הוא גם הרפואה. מזריקים לתוך הגוף "נסיוב" שהוכן מארס נחש דומה והוא מעניק לגוף את היכולת להיאבק בארס. הכנת הנסיוב נעשית כך: מזריקים לתוך בעלי חיים כמו חמורים וסוסים כמות קטנה של ארס נחש, החמור מפתח נוגדנים כנגד הארס הזה, את הנוגדנים הללו מעבירים לתוך "פלזמה" (נוזל הדם שאינו נקרש) ואחר כך מחדירים אותה לתוך אדם שננשך מנחש. וזה בדיוק מה שאומר הקב"ה למשה: תרים את הנחש למעלה ונראה שהנחש הוא לא רק העונש, הוא הרפואה. הוא ההזדמנות והקריאה לפעולה לעשות דברים אחרת.

יש שלוש דרכים להתמודד עם קושי: להישבר, להתעלם או להתעורר ממנו. לראות בו עצמו הזדמנות. בשפה המקצועית זה נקרא לעבור תהליך מ"אר"ת ל"אפר"ת: המילה "אר"ת היא ראשי תיבות של "אירוע, רגש, תגובה". זה התהליך המצוי אצל רוב בני האדם: קורה אירוע מסוים שמכאיב לנו, ואז מתעורר בנו רגש עוצמתי להשיב מלחמה ולהחזיר את המצב לאיזון, והרגש מוביל לתגובה מעשית. ואולם בא הקב"ה ומוסיף עוד שלב מהפכני לפני הרגש: ראשי תיבות "אפר"ת: "אירוע, פרשנות, רגש תגובה". אסור לתת לרגש לפרוץ באופן אוטומטי, עלינו להפעיל לפניו "פרשנות מבוקרת" ולהכניס את האירוע בתוך הקונטקסט הנכון. הפרשנות מעניקה לאירוע משמעות אחרת - ואז הרגש והתגובה מתהפכים לקצה השני.

ליקוטי תורה חוקת ס: כשבא לאדם איזה ייסורים ר"ל, יחשוב כי לא למראה עיניו ישפוט, שרע הוא, אלא באמת שורשו הוא טוב כי ממנו יתברך לא תצא הרעות ... וזהו ענין נחש הנחושת שהיה צריך להשימו על הנס, להגבהת הנחש למעלה ומסתכלים כלפי מעלה, כלומר שלא יחשוב שהנחש נפרד ואם כן הוא רע ממש ונשאר רע, אלא יחשוב את הנחש בהגבתו למעלה - בשורשו שאינו נפרד מאתו יתברך - וחיותו משם הוא על דרך משל הזונה עם בן המלך [שנשלחת לפתות את בן המלך כדי לנסות אותו, אבל בסתר לבה היא עצמה מקווה שלא תצליח במשימתה כדי לשמח את המלך].

[בכל זה, אפשר לפרש את הסיבה שעלה בדעת העמים לקבוע את הנחש כסמל לרפואה. לפי הפרשנות הראשונה של חז"ל, הנחש הכרוך על מוט הוא תזכורת לכך שלא הרופא מרפא, אלא הקב"ה מרפא. לפי הפרשנות השנייה שהובאה לעיל, רש"י, הנחש הוא סמל לכך שאין ייסורים בלא עוון והחולה צריך לערוך חשבון נפש למה הגיע לכאן. ואולם לפי הפרשנות השלישית - החסידית - הנחש שצץ מול העיניים בבית הרפואה הוא התקווה של החולה. הוא ההזדמנות והקריאה לפעולה. הנחש נועד להזכיר שהמחלה נועדה לעורר טוב כמוס כלשהו שלא היה בא לעולם בדרך אחרת].

ה. בהמשך לדברי האדמו"ר הזקן, ביאר פעם הרבי מליובאוויטש נקודה מרגשת עד אין קץ: לפני 93 שנים התמודדה חסידות חב"ד והעולם היהודי בכלל עם אחד האתגרים הקשים. המהפכה הקומוניסטית הושלמה ויזף סטאלין ביסס את משטרו האכזרי. עשרות מיליונים נרצחו ונשלחו למחנות עבודה בסיביר והמדינה כולה הפכה לאי של אימה. המשטר הקים יחידה משטרתית מיוחדת בשם "ייבסקציה" שתפקידה היה לטפל ביהודים הסוררים שהעזו לקיים חיי דת.

בתקופת הימים הללו בשנת תרפז, 1927, פרצו אנשי הייבסקציה לביתו של האדמו"ר הקודם והובילו אותו אל מבצר הכלא בלנינגרד. החוקר הגיש לו מסמך בו היה כתוב שנגזר עליו גזר דין מות בירייה וגזר הדין יבוצע תוך 24 שעות. הרבי מספר איך לאורך הלילה שמע יריות ממרתף הכלא ובבוקר התרברב החוקר: "הלילה חיסלנו 140 בוגדים". למעשה, גזר הדין נדחה והרבי שהה שם שבועיים, עד שביום ג' תמוז הומר גזר הדין לשלוש שנות גלות, ובהמשך הוא הומר לשחרור מידי ביום יג תמוז.

בזיכרונותיו מבית הכלא, כותב האדמו"ר הקודם נקודה מופלאה:

תורת מנחם תשכ"ט ד/70: בעל השמחה והגאולה מספר אודות סדר ההנהגה בבית הכלא: 'אין מורה שעות [שעון] בחדר הכלא ורק על פי הכרוזים של הקימה, חלוקת לחם, חמין, אוכל, דייסה, חמין, שינה, יודעים בערך שעות היום. איתא במדרש: ומנין ידע משה (בהר סיני) מתי יום ומתי לילה? כששמע מלאכי השרת אומרים 'קדוש' ידע שהוא יום, וכששמע אומרים 'ברוך' ידע שהוא לילה.

במטרה לשבור את רוח העציר, לא היו מעניקים לו שעון, ורק הקריאות של הסוהרים היו מנהלות את סדר היום. כך הבין העציר שהוא חסר מעמד, הוא יתוש קטן בידיים של המשטר האדיר. ואחרי התיאור הנורא הזה, ממשיך הרבי בלי כל הפסקה עם קונטציה שעולה לו בראש: גם משה רבנו בהר סיני לא ידע מה השעה ורק קריאות המלאכים עוררו אותו.

הרבי מליובאוויטש, חתנו של האדמו"ר הקודם, ציטט את הקטע והעלה תמיהה אדירה: איך נוצרה ההכלאה הזו בין גיא הצלמוות הקומוניסטי למושב משה תחת כיסא הכבוד? איך דפיקות הסוהרים על הדלתות, עוררו אצל הרבי את הזיכרון אודות קריאות המלאכים למעלה "קדוש וברוך"?

התשובה היא מטלטלת עד שקשה לכתוב אותה: תלוי איפה אתה חי. במבט של מטה, בור הכלא הקומוניסטי הוא משכנו של השטן, הנחשים הארסיים שם אכזריים יותר מהנחשים של המדבר. אבל להבדיל אלפי הבדלות, כשמרימים את העיניים למעלה, מבינים שגם שם אתה שליח של האלוקים. כמו אימא שמערסלת את תינוקה, כך האדם אחוז תמיד בידי ה'. למעלה או למטה זה לא משנה, בבור הכלא אפשר להרגיש כמו משה בכיסא הכבוד.

שם 78: כאשר מסתכלים על ה'נחש' - ובנידון דידן בית האסורים – כפי שהוא למטה ונרגש אצלו שסיבת ישיבתו בבית האסורים היא בגלל שישנו גוי שהשליכו שם ונטל ממנו את השליטה על עצמו עד למעמד ומצב שלא ידע אם זה יום או לילה, הרי זה מעמד של מאסר אמיתי רח"ל, אבל כאשר יהודי מסתכל על הנחש באופן שזהו עניינו של משה רבנו... אלא שהקב"ה שלחו למטה כדי לנסותו – האם גם במעמד ומצב איום כזה הרי הוא מתקשר עם מעמדו של משה בהר סיני – הרי זה משנה את המעמד ומצב של בית האסורים באופן ש'משם יצא למלך', כך שמתוך האפלה נעשית אורה.

מה זה אומר בפועל? איש מאתנו לא העלה בדעתו שיחלפו 26 שנה מאז היום המר, ג' בתמוז תשנ"ד. איננו מבינים את מחשבותיו של הקב"ה, אבל אולי גם איננו צריכים להבין. די בכך שהקב"ה זימן את המצב הזה כדי להבין שמוטלת עלינו משימה, היא תקפה עכשיו כמו קודם: להכין את העולם לביאת משיח צדקנו ומתוך בית האסורים נצא למלך בקרוב ממש, מלך ביופיו תחזינה עינינו.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**